

Вплив монетарної політики держави на систему продовольчої безпеки

Розкрито особливості основних заходів монетарної політики держави. Проаналізовано вплив монетарної політики на систему продовольчої безпеки. Визначено тісний зв'язок між індексом реалізації продукції сільськогосподарства сільськогосподарськими підприємствами та індексом інфляції. Досліджено зв'язок між розміром приросту розміру грошової маси та цінами на продукти харчування. Встановлено, що індекс приросту грошової маси щодо попереднього року має протилежну динаміку приросту до індексу цін на продукти харчування. Визначено, що монетарна політика впливає на доступність населення до продовольства у формі впливу на розмір споживчих цін шляхом регулювання інфляційних процесів. Досліджено зв'язок між розміром середньорічного обсягу грошової маси та обсягом виробництва продукції сільськогосподарського виробництва. У результаті проведеного кореляційно-регресійного аналізу встановлено існування прямого взаємозв'язку між показниками середньорічного розміру грошової маси та обсягами виробництва сільськогосподарської продукції.

Ключові слова: продовольча безпека, державна політика, обсяг грошової маси.

Необхідною умовою ефективного функціонування системи продовольчої безпеки є стабільність національної грошової одиниці. Саме забезпечення стабільності грошової одиниці України є основними засадами монетарної політики згідно з положеннями Закону України «Про Національний банк України». Вартість грошової одиниці впливає на рівень цін на продукти харчування, а економічно-обґрунтований рівень цін є основною передумовою економічного доступу населення до життєво-необхідних продуктів харчування. Окрім рівня стабільності національної грошової одиниці, непрямий вплив на систему продовольчої безпеки здійснюють і інші заходи монетарної політики, такі як обсяг грошової маси, відсоткова політика, регулювання імпорту та експорту капіталу тощо. Необхідність забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції в кількості та якості, достатній для здорового та активного життя населення в період стрімкого росту інфляції та фінансово-економічних криз, обумовлюють актуальність цієї проблеми.

Дослідженню впливу монетарної політики на рівень сільськогосподарських цін та систему продовольчої безпеки присвячували свої праці видатні українські вчені П. Саблук, Ю. Половнєв, О. Петрик, Л. Черничук, А. Бабенко, Л. Абрамовських, Дж. Каргбо, К. Муштак, А. Гхафур та інші провідні дослідники. Відомий український учений академік П. Саблук зазначає, що в організації економічних відносин надважливу роль відіграють цінові регулятори, які визначають ефективність діяльності та перспективи галузі, її конкурентоспроможність і можливості забезпечити споживачів якісною продукцією [1]. А. Бабенко та Л. Абрамовських зосереджують увагу на необхідності збільшення обсягу грошової маси. Автори зазначають, що грошово-кредитна політика, яка заснована на збільшенні обсягу грошової маси, не буде орієнтувати товаровиробників на пасивне очікування субсидій і грантів. Збільшення грошової маси, обсягу пропозиції грошей, зниження цін на кредити підвищить попит на гроші, збільшить активність малого та середнього підприємництва, що виробляє значний обсяг екологічно чистої сільськогосподарської продукції, що, своєю чергою, буде сприяти забезпеченню безпеки і державного суверенітету [2]. Значний вплив розміру грошової маси на ціни продукції сільськогосподарського виробництва підкреслює американський дослідник Дж. Каргбо. Він зазначає, що

зміни розміру грошової маси, валютних курсів та торгової політики здійснюють істотний вплив на ціни продукції сільськогосподарського виробництва, реальні доходи населення і виробництво продуктів харчування [3]. Вплив грошової маси та реального валютного курсу на розмір цін продукції сільськогосподарського виробництва підкреслюють дослідники з Пакистану К. Муштак, А. Гхафур та ін. Автори вважають, що розмір грошової маси, відкритість економіки і реальний валютний курс істотно впливають на реальні ціни на пшеницю в довгостроковій перспективі [4]. Вплив ставки валютного курсу на розмір цін також визначають дослідники К. Джабар і Н. Шварц [5]. Л. Черничук виокремлює важливість впливу вартості грошової одиниці на рівень цін. Автор зазначає, що вартість грошової одиниці постійно змінюється і це впливає на загальний рівень цін в економіці [6]. А. Томсон і М. Метц вважають, що у довгостроковій перспективі негативний вплив обмежувальної грошово-кредитної політики на постачання продовольства, попит на продукти харчування і загальну продовольчу безпеку може послабити позитивний ефект від низьких темпів інфляції [7]. Наявні дослідження обґрунтовують присутність дієвого механізму регулювання впливу наявних інструментів монетарної політики на систему продовольчої безпеки. Однак розвиток економічних відносин, інтеграційні процеси країни в умовах глобалізації зумовлюють необхідність удосконалення чинного механізму регулювання впливу наявних інструментів монетарної політики на систему продовольчої безпеки в умовах світових фінансово-економічних криз та євроінтеграційних процесів.

Метою статті є оцінка впливу сучасних інструментів монетарної політики на систему продовольчої безпеки.

Пріоритетною метою монетарної політики України є досягнення та підтримка цінової стабільності в державі, головним критерієм чого розглядається досягнення та підтримання в середньостроковій перспективі (від 3 до 5 років) низьких стабільних темпів інфляції, що вимірюються індексом споживчих цін у межах 3-5% на рік. Під ціновою стабільністю розуміємо збереження купівельної спроможності національної валюти шляхом підтримання у середньостроковій перспективі (від 3 до 5 років) низьких, стабільних темпів інфляції, що вимірюються індексом споживчих цін. Індекс споживчих цін – це індекс цін кошика товарів і послуг (споживчого кошика), перелік яких встановлюється Держкомстатом України на основі опитувань вибірки сімейних господарств щодо споживання ними товарів і послуг. Усі товари та послуги, що входять до споживчого кошика (компоненти споживчого кошика), мають відповідну питому вагу в ньому, яка отримується шляхом обробки результатів опитування сімейних господарств і відображає рівень споживання того чи іншого товару або послуги населенням. Індеси споживчих цін на товари та послуги, індеси цін реалізації продукції сільського господарства та індеси обсягу сільськогосподарського виробництва представлені в табл. 1.

Виходячи з даних, представлених в таблиці, можна зробити висновок, що за аналізований період відбулось збільшення індесів цін реалізації продукції сільського господарства сільськогосподарськими підприємствами на 31,1%, що призвело до збільшення розміру споживчих цін на продукти харчування на 23,3%. Збільшення індесів цін реалізації продукції сільського господарства сільськогосподарськими підприємствами відбулось внаслідок інфляційних процесів у державі. Наші висновки підтверджує динаміка змін індексу реалізації продукції сільськогосподарськими підприємствами та індексу інфляції (рис. 1).

Виходячи з даних, представлених на рис. 1, можна стверджувати про наявність певного зв'язку між індексом реалізації продукції сільського

Таблиця 1

Індекси продукції сільського господарства

Індекс продукції	Рік							Зміни (+;-)	
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2015 р. до 2009 р.	
								(+;-)	%
<i>Індекси цін реалізації продукції сільського господарства сільськогосподарськими підприємствами</i>	106,4	130,0	113,6	106,8	97,1	124,3	154,5	48,1	31,1
Індекси цін реалізації продукції рослинництва	109,1	139,8	115,7	105,6	91,8	129,2	167,2	58,1	34,7
Індекси цін реалізації продукції тваринництва	101,4	114,3	109,2	108,0	102,4	119,1	141,3	39,9	28,2
<i>Індекси обсягу сільськогосподарського виробництва</i>	98,2	98,5	119,9	95,5	113,3	102,2	95,2	- 3,0	- 3,1
Індекси обсягу виробництва продукції рослинництва	95,3	95,9	130,4	91,9	117,9	103,2	94,8	- 0,5	- 0,5
Індекси обсягу виробництва продукції тваринництва	104,2	103,4	101,3	103,9	104,0	99,7	96,3	- 7,9	- 7,5
Індекси споживчих цін на товари та послуги	115,9	109,4	108,0	100,6	99,7	112,1	148,7	32,8	22,1
Індекси споживчих цін на продукти харчування та безалкогольні напої	111,9	110,9	106,4	97,9	97,8	112,2	145,9	34,0	23,3

Складено автором на основі даних Державного комітету статистики України.

Рис. 1. Динаміка змін індексу реалізації продукції сільськогосподарськими підприємствами та індексу інфляції

Складено автором на основі даних Державного комітету статистики України.

господарства сільськогосподарськими підприємствами та індексом інфляції. А динаміка змін індексу споживчих цін та індексу інфляції, представлена на рис. 2, відображає прямий і тісний зв'язок між визначеними показниками.

Виходячи з динаміки, представлені на рис. 2, доцільно стверджувати про існування певного зв'язку між розміром споживчих цін та індексом інфляції,

Рис. 2. Динаміка змін індексу споживчих цін та індексу інфляції
Складено автором на основі даних Державного комітету статистики України.

що і обумовлює політику Національного банку України у формі інфляційного таргетування. Отже, можна зробити висновок, що монетарна політика впливає на доступність населення до продовольства у формі впливу на розмір споживчих цін шляхом регулювання інфляційних процесів.

Окрім здійснення інфляційного таргетування, національний банк застосовує політику монетарного таргетування, що також впливає на рівень споживчих цін. Згідно з класичною кількісною теорією грошей, при незмінних обсягах трансакцій в економіці та швидкості грошей ціни зростають такими ж темпами, як і грошова маса. Тобто у довгостроковій перспективі зростання грошової маси спричинює аналогічне зростання цін. Обсяги грошової маси впливають на ціни всіх компонентів споживчого кошика, але найбільше на ціни продовольчих товарів, оскільки значна їх частина виробляється в Україні [8, с. 91]. Проведений аналіз взаємозв'язку індексів приросту розміру грошової маси (М3) та цін на продукти харчування показав протилежний взаємозв'язок між зазначеними показниками. Динаміка змін розміру грошової маси (М3) та цін на продукти харчування представлена на рис. 3.

Виходячи з динаміки індексів, представлених на рис. 3, індекс приросту грошової маси щодо попереднього року має протилежну динаміку приросту до індексу цін на продукти харчування. На думку А. Бабенко, Л. Абрамовських підвищення цін призводить до інфляції, що, своєю чергою, здійснює вплив

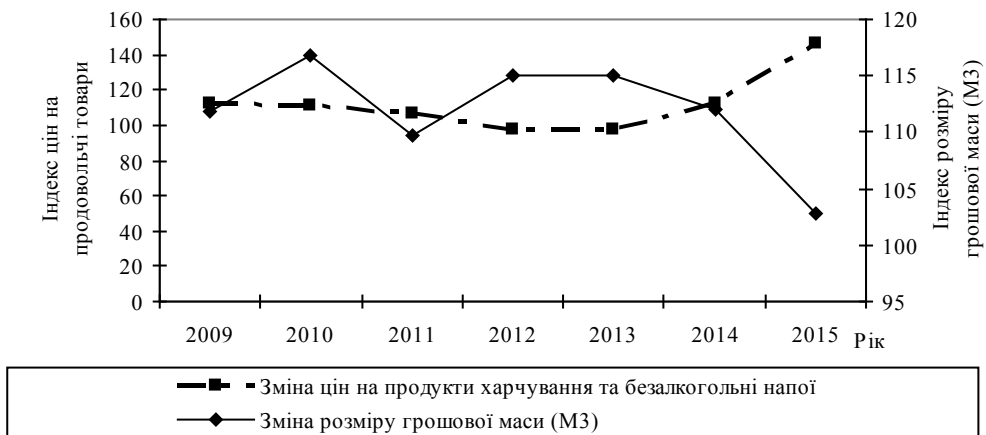

Рис. 3. Динаміка змін індексів приросту розміру грошової маси (М3) та цін на продукти харчування до попереднього року
Складено автором на основі даних Державного комітету статистики України.

на рівень монетизації [2]. Автори вважають, що збільшення грошової маси підвищить попит на гроші, збільшить активність малих і середніх сільськогосподарських підприємств, що, своєю чергою, підвищить обсяги виробництва сільськогосподарської продукції. Тісний зв'язок між цінами на продукти харчування та розміром грошової маси в довгостроковій перспективі також підкреслює група дослідників з Пакистану Х. Сифтейн, Н. Надем та ін. [9] Ми підтримуємо думку авторів і вважаємо, що збільшення обсягу грошової маси підвищить пропозицію фінансових ресурсів на ринку капіталу, що підвищить ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств і буде сприяти забезпеченню ефективного функціонування системи продовольчої безпеки. Наші висновки підтверджують дані, наведені на рис. 4.

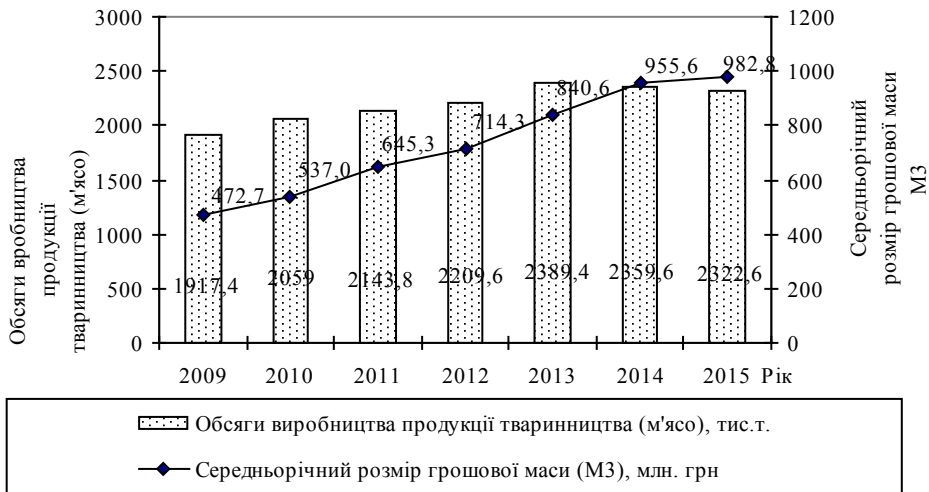

Рис. 4. Динаміка змін середньорічного розміру грошової маси (МЗ)
та обсягу виробництва продукції тваринництва
Складено автором на основі даних Державного комітету статистики України.

Виходячи з даних, представлених на рис. 4, можна стверджувати про наявність певного зв'язку між показниками середньорічного розміру грошової маси (МЗ) та обсягу виробництва продукції тваринництва. Для більш детального аналізу та встановлення зв'язку між визначеними показниками здійсимо кореляційно-регресійний аналіз. У результаті розрахунку показника тісноти зв'язку між аналізованими показниками встановлено, що коефіцієнт кореляції $r_{xy} = 0,932$. Це означає, що зв'язок між показниками є прямим та високим. Розрахунок коефіцієнта детермінації ($r^2 = 0,932^2 = 0,8689$) показав, що у 86,89% випадків зміни середньорічного розміру грошової маси призводять до зміни обсягу виробництва продукції тваринництва, інші 13,11% змін обсягу виробництва продукції тваринництва обумовлені іншими факторами. Здійснено аналогічні розрахунки для встановлення зв'язку між показниками середньорічного розміру грошової маси (МЗ) та обсягу виробництва продукції рослинництва. Наочне відображення змін середньорічного розміру грошової маси (МЗ) та обсягу виробництва продукції рослинництва представлено на рис. 5.

Виходячи з даних, представлених на рис. 5, можна стверджувати про наявність певного зв'язку між показниками середньорічного розміру грошової маси (МЗ) та обсягу виробництва продукції рослинництва. Для більш детального аналізу та встановлення зв'язку між визначеними показниками

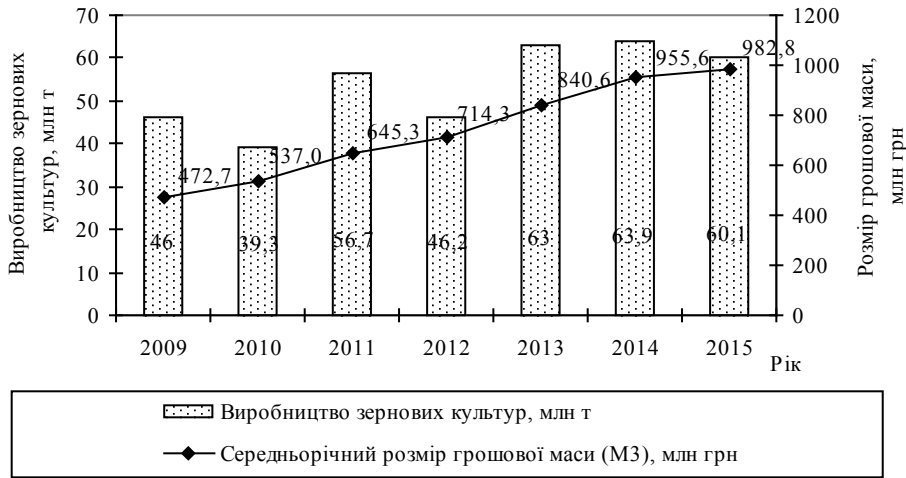

Рис. 5. Динаміка змін середньорічного розміру грошової маси (M3) та обсягу виробництва продукції рослинництва
Складено автором на основі даних Державного комітету статистики України.

здійснимо кореляційно-регресійний аналіз. У результаті розрахунку показника тісноти зв'язку між аналізованими показниками встановлено, що коефіцієнт кореляції $r_{xy} = 0,8274$. Це означає, що зв'язок між показниками є прямим і високим. Розрахунок коефіцієнта детермінації ($r^2 = 0,8274^2 = 0,685$) показав, що у 68,46% випадків зміни середньорічного розміру грошової маси призводять до зміни обсягу виробництва продукції рослинництва, інші 31,54% змін обсягу виробництва продукції рослинництва обумовлені іншими факторами.

Отже, можна стверджувати, що зміна розміру грошової маси впливає на рівень виробництва сільськогосподарської продукції та відповідно систему продовольчої безпеки.

У результаті проведеного дослідження встановлено існування значного впливу монетарної політики держави на систему продовольчої безпеки. Монетарна політика впливає на доступність населення до продовольства у формі впливу на розмір споживчих цін шляхом регулювання інфляційних процесів. У результаті проведеного кореляційно-регресійного аналізу встановлено існування прямого взаємозв'язку між показниками середньорічного розміру грошової маси та обсягами виробництва сільськогосподарської продукції, що є суттєвим чинником впливу на систему продовольчої безпеки країни.

Список використаних джерел

1. Саблук П. Т. Агроекономічні трансформації в Україні: напрями та перспективи розвитку : монографія / П. Т. Саблук ; Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» Національної аграрної академії наук України. – К., 2016. – 372 с.
2. Бабенко А. В. К вопросу о влиянии объема денежной массы на продовольственную безопасность / А. В. Бабенко, Л. Н. Абрамовских // Вестник КрасГАУ. – 2013. – № 12. – С. 33-38.
3. Kargbo J. Impact of monetary and macroeconomic factors on food prices in West Africa / J. Kargbo // Agrecon. – 2005. – Vol. 44. – No. 2. – P. 205-224.
4. Mushtaq K. Impact of monetary and macroeconomic factors on wheat prices in Pakistan: Implication for food security / K. Mushtaq, A. Ghafoor, Abedullah, F. Ahmad // The Lahore Journal of Economics. – 2011. – Vol. 16. – No 1. – P. 95-110.
5. Jabara C. L. Flexible exchange rates and commodity price changes: The Case of Japan / C. L. Jabara, N. E. Schwartz // American Journal of Agricultural Economics. – 1987. – No. 69. – P. 580-590.

6. Черничук Л. В. Стратегії управління грошовими потоками підприємства в умовах інфляції / Л. В. Черничук // Збірник наукових праць [Буковинського університету] : Економічні науки. – 2008. – № 4. – С. 44-55.
7. Thomson A. Implication of Economic Policy for Food Security / A. Thomson, M. Metz ; Food and Agricultural Organization of the United Nations. – 1998. – P. 313.
8. Петрик О. Аналіз чинників інфляції та її прогнозування в Україні / О. Петрик, Ю. Половнєв // Економіка і прогнозування. – 2003. – № 1. – С. 86-103.
9. Siftain H. Impact of monetary policy on food prices: A Case study of Pakistan / H. Siftain, N. Nadeem, M. I. Javed, M. Ayub, A. Ali // Pakistan Journal of Social Sciences (PJSS). – 2016. – Vol. 36. – Is. 2. – P. 835-842.

References

1. Sabluk, P. T. (2016). Ahroekonomiczni transformatsiyi v Ukrayini: napryamy ta perspektyvy rozvytku [Agrarian and economic transformation in Ukraine: trends and prospects of development]. Kyiv: National Scientific Center "Institute of Agricultural Economics" of Ukrainian Academy of Agrarian Sciences. [in Ukrainian].
2. Babenko, A. V., & Abramovskikh, L. N. (2013). K voprosu o vliyaniy ob'yema denezhnoy massy na prodovol'stvennyuyu bezopasnost' [On the issue of the impact of the money supply on food security]. *Vestnik KrasGAU – Bulletin KrasSAU*, 12, 33-38. [in Russian].
3. Kargbo, J. M. (2005). Impacts of monetary and macroeconomic factors on food prices in West Africa. *Agrekon*, 44(2), 205-224. [in English].
4. Mushtaq, K., Ghafoor, A., Abedullah, & Ahmad, F. (2011). Impact of monetary and macroeconomic factors on wheat prices in Pakistan: Implication for food security. *The Lahore Journal of Economics*, 16(1), 95-110.
5. Jabara, C. L., & Schwartz, N. E. (1987). Flexible exchange rates and commodity price changes: The Case of Japan. *American Journal of Agricultural Economics*, 69, 580-590.
6. Chernychuk, L. V. (2008). Stratehiiy upravlinnya hroshovymy potokamy pidpryyemstva v umovakh inflyatsiyi [Strategies for cash flow management for company in terms of inflation]. In *Zbirnyk naukovykh prats' Bukovyns'koho universytetu: Ekonomichni nauky [Collected Works of Bukovyna University: Economics]*: Vol. 4 (pp. 44-55). [in Ukrainian].
7. Thomson, A., & Metz, M. (1998). Implication of economic policy for food security. Food and Agricultural Organization of the United Nations, p. 313.
8. Petryk, O., & Polovnyov, Yu. (2003). Analiz chynnykiv inflyatsiyi ta yiyi prohnozuvannya v Ukrayini [Analysis of factors of inflation and its forecasting in Ukraine]. *Ekonomika i prohnozuvannya – Economy and Forecasting*. Kyiv: Institute for Economics and Forecasting of Ukrainian NAS, 1, 86–103 [in Ukrainian].
9. Siftain, H., Nadeem, N., Javed, M. I., Ayub, M., Ali, A. (2016). Impact of monetary policy on food prices: A Case study of Pakistan. *Pakistan Journal of Social Sciences*, 36(2), 835-842.

Pruntseva G. O. The impact of monetary policy of a state on food security system.

A necessary condition for effective functioning of food security is the stability of national currency. The value of the currency has an impact on food prices. The value-reasonable prices is a key prerequisite for economic public access to life-saving food. Many prominent scientists have dedicated their works to the research of the problem. A. Babenko and L. Abramovskiy focus on the need of increase of the money supply. The authors point out that increase in the money supply will intensify the activity of small and medium business, which produces the agricultural products. L. Chernychuk underlines the importance of the impact of currency value on the price level. The author notes that the value of the currency is constantly changing and this affects the general price level in the economy. Existing studies substantiate the presence of an effective mechanism for regulation of the impact of current monetary policy system on food security system. However, the development of economic relations and integration processes of the country in the context of globalization necessitate improvement of the existing mechanism for regulation of the impact of current monetary policy system on food security system.

The article is devoted to assessment of the impact of current monetary policy system on food security system in Ukraine. We analysed the effect of monetary policy on food security system. We have established the impact of monetary policy on public access to food. Monetary policy affects the level of consumer prices by controlling inflation. As a result of correlation and regression analysis we established the existence of a direct relationship between the size of average rates of the money supply and the volume of agricultural production.

Keywords: food security, state policy, size of money supply.

Прунцева Гелена Олександрівна – кандидат економічних наук, керівник ГО «Інституціональні реформи» (e-mail: gelena2020@ukr.net).

Pruntseva Gelena Oleksandrivna – Ph.D. (Econ.), Head of PO «Institutional Reforms».

Надійшло 02.06.2017 р.